

PLANKARTA
 STADEN
MALMÖ

Legend:

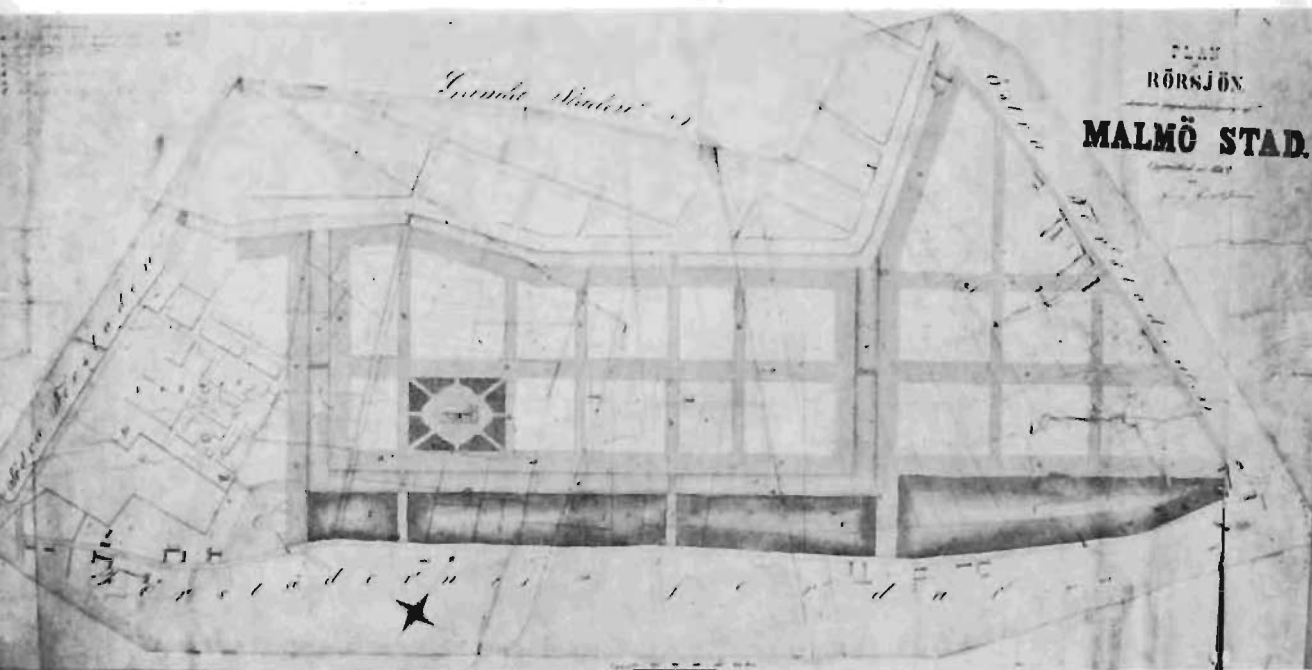
- Fortifications
- Buildings of stone
- Buildings of brick
- Buildings of wood
- Buildings of iron

Georg Gustafssons sannolikt första plan för Rör sjömarken. Observera hur kanalen rätats ut och försetts med en stor bassäng på den gamla Rör sjöns plats.

baka med en hänvisning till magistratens anmärkningar mot kanallfrågans lösning⁵.

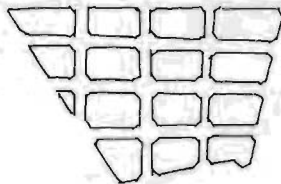
När så Rör sjömarken 1872 slutligen fick sin stadsplan fastställd hade Gustafsson i ett tredje förslag gett avkall på de flesta av sina ursprungliga inten-

Gustafssons andra planförslag 1862. Kanalen omfattar Rörslöjden, men bassängen har slopats.

tioner⁶. Någon ändring av kanalen kom aldrig till utförande, bara en breddning och fördjupning av den gamla fåran. Det hjälpte nu inte mycket eftersom allt fler avlopp oförmedlat mynnade i det infekterade vattnet. Snart bröt nya och allvarligare epidemier ut, men kanalfrågan kvarstod olöst ännu en bit in på 1900-talet.

Vad man kan utläsa ur denna stadsplanefråga är inte bara att det rådde brist på pengar. Det intressantaste i sammanhanget är att de observerade förändringarna sammanfaller med den allmänna stadsplaneutvecklingen i Sverige under årtiondena efter sekelnittan. De förkastade förslagen, och särskilt då det första, anknyter i allra högsta grad till den hygienistiska diskussion som från början av 50-talet fördes i fackpressen med utgångspunkt från främst engelsk debatt och lagstiftning. Man måste förutsätta att Gustafsson tagit del av de synpunkter på "luftvexling" m m som fördes fram i Praktisk byggnadskonst och mekanik⁷, och att C G Brunius propåer om en sanitär lagstiftning inte gick honom förbi⁸. Det är också tänkbart att något av de stadsplaneförslag som lämnades in till landets första stadsplanetävling i Göte-

Renritning av Hästhagenplanen sådan den förelåg när Nilsson tillträdde (t v) och (t h) hans föreslagna revidering som bygger på de "moderna" medeltidsinspirerade idealen från kontinenten.

Mera programbetonat kunde det inte gärna ha gjorts, och byggnadsnämnden såg också med tvekan på en så drastisk scenförändring. Men man hade inte bara estetiska invändningar mot förslaget. Hästhagen var dittills ämnad för villabebyggelse. Nilsson ville ha hyreshus — därigenom skulle staden få mera ut av marken.

Den stadsägda jorden var mycket begränsad om man bortser från donationsjordarna. På kartor från 1800-talets mitt framgår detta tydligt. 50 år senare var kartbilden en helt annan. Förändringen hänger samman med ett domstolsutslag 1892, genom vilket staden återfick de sk gårdejordar, som med nyttjanderätt i generationer disponerats av bestämda borgarfamiljer, och som efter hand kommit att betrakta dem som sin privata egendom²⁰. För att förhindra olämplig exploatering av de återvunna arealerna ville Nilsson utvidga planområdet högst betydligt, och då naturligtvis med tillämpning av de moderna principerna. Varken drätselkammaren eller stadsfullmäktige ville dock gå med på något annat än den föreslagna ändringen av Hästhagen²¹. Utvidgningen fick anstå några år.

Under arbetet med sin första stadsplan kom Nilsson genom sin kollega i Köpenhamn Ch Ambt, i närmare kontakt med den nya stadsplanelitteraturen. I dess olika stadier kan man ana frukten av studierna. Amiralsgatans förlängning är ett illustrativt utsnitt. I början hade gatan ett rakt förlopp och saknade i stor utsträckning trädplanteringar. Senare bröts perspektivet, de flankerande platsbildningarna gjordes mera oregelbundna och träden blev betydligt fler. Detta utsnitt låg inom det fastställda planområdet och blev senare delvis genomfört (jfr nedan).

I utvidgningsdelen öster om Amiralsgatan införde Nilsson en speciell form av zonerings, som bl a gjorde bruk av termen "arbetarekvarter". Detta pekar mot en bestämd källa, Joseph Stübbens „Handbuch des Städtebaues", som med fördel kunde användas som en praktisk normsamling. Ingen av de övriga tyska teoretikerna — ej heller engelsmannen Raymond Unwin, som Nilsson